

Tematisk undervisning – religionerne på kryds og tværs

v. Thomas Thomsen
Favrskov Gymnasium, Hadsten
tt@o365.favrskov-gym.dk

Hvorfor være på tværs?

- Faggruppeudvikling i 2011 - vi trængte til at prøve noget nyt
- Same same but different
- At se stoffet i nye kontekster og fra nye vinkler
- Give eleverne et andet slags overblik

- Fælles beslutning i faggruppen med forpligtelse på at afprøve det over et par år med løbende evaluering
- Nogle blev ved - andre vendte tilbage - nogle skifter frem og tilbage

Vores udgangspunkt

- Hvad plejede vi at gøre?

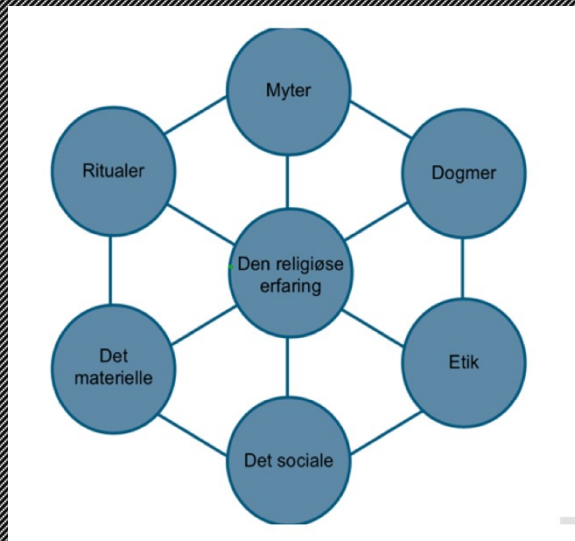
- Udgangspunkt i vores UVB-er
- Alt var til forhandling - ingen hellige køer
- Alt kunn puttes ind og tages ud
- Hvad med bekendtgørelsen - den siger ikke nej
- Hvad med intro og fjerde emne?

- Hvad kunne vi tænke os? Overvejelser

- Hvordan minder religionerne om hinanden → fænomenologisk tilgang
- At sammenligne er også at se forskelle
- Ved sammenligning af religionernes fælles- og særtræk bliver eleverne opmærksomme på det fælles frem for det der skiller - kulturforståelse
- Ninian Smart? Hvilke kategorier er interessante for os?
- Skematisk tilgang - stilladsering

Forskellige tilgange

Ninian Smart

Klassisk fænomenologi

- Myter og riter
- Axis mundi
- Frelse
- Gudsopfattelser
- Helligt > < profant
- Magi
- Mystik
- Religionstyper
- Rent > < urent
- Øsv.

Egne kategorier

Hvad mangler?

- Politik
- Senmoderne religion
- Lokal > < global
- Etik
- Materialitet
- Det hellige rum
- Psykologi
- Filosofi

Strukturen på årets forløb

- Intro - Hvad er religionsfaget for en størrelse?
- Trosbekendelser - Hvad kan vi fortæller om religionerne ud fra disse?
- Myter og religionsstiftere - Formativ periode, karismatiske ledere og grundfortællinger
- Ritualer - den levende religion - Podemann Sørensen: Rite - myte - virkning - religion i dagliglivet
- Dogmer og etik - Hvordan og hvorfor udledes de etiske retningslinjer?
- Religion og samfund - Det hellige møder det profane - sekularisering og afsekularisering
- Det hellige rum - Hvordan kan vi genkende religionerne i det hellige rum og arkitekturen
- Fjerde emne - Enten Scientology eller klimaetik

Struktur del to

Myter	Ritualer	Dogmer og etik	Rel og samf	Helligt rum
Islam	Andre religioner	Buddhisme	Islam	
Jødedom	Islam	Kristendom	Kristendom	Fælles
Kristendom	Kristendom	Islam	Buddhisme	
Buddhisme	Buddhisme			

1. Intro

- **Hvad er religion?**
 - Billeder til diskussion, bekendtgørelse, religiøse symboler, religionsdefinitioner: Ninian Smart og Caroline Scaffalitzsky de Mukadell, Mikael Rothstein om religionshistorie, Iglesia Maradoniana
 - Verdensreligioner/religioner med global betydning og udbredelse, pizzaeffekten
 - Religionsfaglig metode - fænomenologi og sociologi, religion som videnskabsfag
 - Introkapitlet fra *Grundbogen til Religion C, Brillekursus*: Kendetegn ved senmoderne religion, slikmutter i den religiøse slikbutik, danskernes tro i tal
 - Er Church of the flying spaghettimonster en religion eller religionskritik
 - Religionernes dag - mød tre religiøse mennesker fra forskellige religiøse grupper

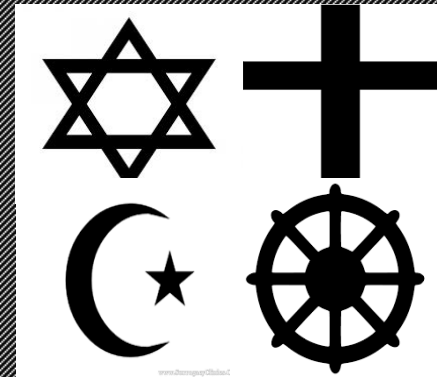
2. Trosbekendelser

Udgangspunkt for de religioner, vi skal arbejde med:

- Den jødiske: Shema
- Den kristne: Apostolske
- Den muslimske: Shahada
- Den buddhistiske: De tre juveler

- Religionstyper og lidt om religionernes udviklingshistorie:
- Monoteisme: Troen på, at der er én gud
- Polyteisme: Troen på, at der er flere guder
- Trosreligion: Frelse opnås gennem tro
- Lovreligion: Frelse opnås ved at overholde religiøse love/regler
- Erfaringsreligion: Frelse kommer med erfaring af religiøse forestillinger
- Lokal/Universel religion: Stedsbunden religion/ gælder i principper for alle

- Fokus på elevernes viden om religionernes oprindelse, helligskrifter, forhold til det guddommelige osv.

3. Myter og religionsstiftere

Med udgangspunkt i et udpluk af religionernes mytiske univers og beretninger om religionsstifterne er målet at give eleverne indblik i religionernes grundfortællinger og formative perioder. Fokus er på at kunne identificere og klassificere mytiske tekster og lade dem indgå i overvejelser over, hvorfor myterne ser ud som de gør, og hvilken forbindelse de har til religionernes selvforståelse af oprindelse og formative historie. Herudover har vi også fokuseret på myternes indvirkning på den rituelle praksis og den nutidige forståelse af menneske- og verdenssyn i religionerne.

Udgangspunktet for begrebsbrugen er afsnittet om myter i *Grundbog til Religion C* (2012) s. 251-253

Myter og religionsstiftere

- Faglige begreber, som eleverne skal bruge:
- Myte, mytologisk forbillede, hellig/mytisk tid, privilegeret talesituation, kosmos og kaos
- Mytetyper: Kosmogoni, kosmologi, teogoni, antropogoni, ætiologi, eskatologi og sagn/legende
- Begreberne skal bruges i en række præsentationer, som eleverne producerer ud fra mytiske teksten om Adam og Eva, Abraham, Moses, Kong David, Jesus, Muhammed og Buddha (tekster kan ses i uvb) og som blev filmet og delt i klassen.
- Jeg har de mytologiske forbilleder fra GT med for at skabe en historisk forståelse af sammenhængen mellem de mellemøstlige/abrahamitiske religioner.
- Nogle gange bruger jeg myter fra skriftløse folk/oprindelige religioner, nordisk mytologi og Scientology for at påpege myternes essens, der er så ens.

Karisma som fællestræk

- Jeg laver en kort gennemgang af karismabegrebet, karismaformer og rutinisering af karisma ud fra opslag i *Begrebsnøglen*, for at give eleverne en forståelse af, at det ikke bare er tilfældigheder der gør, at religionsgrundlæggerne har så stor betydning.
- Herefter er karismabegrebet et grundlæggende fællestræk i vores gennemgang af Jesus, Muhammed og Buddha som religionsgrundlæggere

Jesus, Muhammed og Buddha

Jesus

- Messiasforestillingerne (Daniel og Esajas)
- Liv og gerning (underberetninger og lignelser)
- Jesus og hans samtid - fokus på opgøret med farisæerne
- Billedfremstillinger af Jesus
- Om evangeliernes fremstilling af Jesus og hans samtid

Muhammed

- Islams grundlæggelse i *Kuplen, muren, graven*
- *Profetens himmelrejse og forbøn* (hvad får vi at vide om islam)
- Den formative periode - *The Message* (de første 25 minutter og de sidste 15)

Buddha

- *Buddhalegenden*
- *The life of the Buddha* (BBC)
- Karma og samsara
- Buddhismens opgør med kastesystemet og atmanforestillingen

Fællestræk: Den historisk-kritiske tilgang vs. mytens forståelse af de mytiske forbilleder

4. Ritualer og praksis

- Med udgangspunkt i tre ritualteorier/-modeller ser vi på den rituelle praksis - først i en række eksempler fra oprindelige folks/skriftløse folks religioner (myrehandsker, initiation af piger hos Apache, krokodille-ar og tårnspring - derefter i de tre religioner, vi arbejder med.
- Fokus er på den durkheimske forestilling om ritualer som samfunds-opretholdende, ritualer som kommunikation, gudedyrkelse og daglig praksis
- Teorier: Turner om struktur og communitas, van Gennep om overgangs-riter og Podemann Sørensen om myte-rite-virkning.
- Ritualtyper: Krise/afværge, vedligeholdelse, kalender og overgang

Ritualer og praksis

Islam

- Hajj som overgangsritual (tekst + film) Differentieret gruppearbejde ud fra forskellige teoretiske vinkler
- De fem søjler (særligt fokus på bøn og faste)
- Islams helligsteder - axis mundi-forestillinger og oprindelse
- De seks trosartiklers sammenhæng med de fem søjler (kunne også placeres under dogmer)

Kristendom

- Døb: Myte: Mark 1,1-11 - Jesu dåb
 - Rite: *Den danske folkekirkes dåbsritual*
 - Virkning: *Dåben er symbol på Guds ubetingede kærlighed, Drop in- dåb, Dåb hos Jehovas Vidner og Voksendåb hos Pinsekirken*

Nadver: Myte: Lukas 22, 7-23

- Rite: *Den danske folkekirkes nadverritual*
- Virkning: *Eat 'n meet Jesus*, videoer på *Religionsportalen* om nadverforståelse i den katolske kirke og Folkekirken

Buddhisme

- Introduktion til ritualer i buddhismen: bøn, offer, , puja, pilgrimsrejse, overgangsriter
- Meditation - eleverne laver meditationsøvelse
- Prostrationer / glidefald - eleverne prøver selv og ser videoer om pilgrimsfærd med prostrationer

5. Dogmer og etik

Buddhisme

- Trosbekendelsen
- Karma og samsara
- De fem skandhaer
- Bernarestalen
- Livshjulet
- Nirvana og Rene land
- Buddhistisk etik - foreskrifterne
- Melford Spieros typologi: Nivanisk, karmisk og aprotopæisk buddhisme
- Sindelagsetikken
- [Anne på Herrens mark - buddhisme](#)

Kristendom

- Trosbekendelsen
- *Hvad tror kristne på fra Grundbogen til Religion C*
- *Ti vigtige dogmer fra Folkekirkens hjemmeside*
- Treenigheden og to-naturlæren
- *Det kristne menneskesyn fra Grundbogen til Religion C*
- *Bjergprædikenen Matt. 5-7, Den fortabte søn (Luk. 15, 11-32), Den gældbundne tjener (Matt. 18, 21-35), Den rige mand og Lazarus (Luk 16, 19-31)*
- *Passionshistorien (Mark 14-16, 20)*
- Paulus og Luther
- Katolicisme vs. protestantismen
- Næstekærlighed i dag - hvem er din næste?
- Livsmønstre for unge kristne ex. KFS, *Vis mig din tro* eller lign.
- [Anne op herrens mark - Frelsens hær](#)

Islam

- Trosførestillingerne - fokus på dommedagsforestillingen
- Muslimske livsmønstre
- Sharia - fatwalæsning
- Jan Hjärpe - typologiseringsøvelser
- [Anne på Herrens mark - muslimer](#)

6. Religion og det senmoderne samfund

Islam

- Femimam - Sherin Kahnkan
- Ludovic-Mohamed Zahed - homoseksualitet og islam
- Shariazoner
- Danske konvertitter
- Moskeerne i Danmark

Kristendom

- Typologiseringer
- Folkekirkens status og udfordringer
- Kristendemokraternes seneste valg
- Kirken og køn (håndtryk, homoseksualitet osv.)

Buddhisme

- Dalai Lama
- Ashin Wirathu
- Konvertitbuddhisme i Danmark

Ofte har jeg ladet eleverne lave miniprojekter om et selvvalgt emne, hvor de skal inddrage synspunkter fra mindst to af religionerne samt teori. Teoretisk baggrund: Identitetsdannelse og religion, sociologiske årsager til at folk er religiøse, senmoderne religion(fra introforløbet) samt diverse typologier, der er brugt i undervisningen

Det hellige rum - opsamling

- Eleverne får optagelser og billeder fra en moske, en kirke, et buddhistisk tempel og evt. en synagoge. Opgaven er nu, at de skal 'læse' det hellige rum ud fra deres viden om de pågældende religioner og ved hjælp af årets arbejde, skulle de gerne kunne forklare, hvad, hvordan og hvorfor man tror i de forskellige religioner., og hvordan det kan aflæses i arkitektur og materialiteten. Hvis der er tid til det, kunne dette med fordel gøres i forbindelse med en ekskursion både som afslutning eller i løbet af året.
- Hvis man har adgang til [Religionsportalen](#) på Systime er der glimrende videoer under fanen det religiøse rum i xxx

Opsamlingsøvelser

- Noget af det vigtigste, når man skal lykkes med den emnebaserede, tværreligiøse tilgang er, at man får stoppet op undervejs og lavet opsamlinger, så eleverne både får overblik emnemæssigt og religionsmæssigt. På <http://tiny.cc/l39dkz> er en række forskellige øvelser og muligheder for at hjælpe eleverne til at få overblik.
- Jeg opfordrer altid eleverne til i deres noter at lave begrebslister, skemaer og strukturere noter i OneNote, så de kan tilgå emnerne både horisontalt (religionerne enkeltvis) og vertikalt (emnevis). Se Jens Hvelplunds oversigtsskema *Året i ét skema*

Hvilke materialer egner sig bedst

- Brug det du har, men sæt det sammen på nye måder
- Lad emnet styre, hvornår 'tekster' skal bruges
- Nogle kategorier kalder meget på billeder og film - også til eksamen
- Jeg vil næste år prøve med Systimes fagpakke, fordi den giver eleverne adgang til et stort videomateriale, som fungerer rigtig godt til den måde, jeg godt kan lide at undervise på, og det vil være en måde for mig at slippe mere væk fra tavlen på. Dette er naturligvis et resourcespørgsmål og afhænger af, om man kan lide det pågældende materiale.
- Kill your darlings!

Det fjerde emne

- Overvej: Vil man bruge det i forhold til det emnemæssige fokus eller ej?
 - Andre religioner kan uden problemer sættes ind, diskuteres i forhold til de tre gennemgåede religioner, eller måske udfordrer de strukturen?
 - Religionsfaglige emner kan uddybe nogle af strukturens emner eller være med til at dreje fokus ved at inddrage andre religioner og fænomener end dem, man allerede er stødt på.
 - Et teoretisk emne giver mulighed for at gå ud over de gennemgåede religioner, men også at bruge specifikke dele af den viden eleverne har opnået gennem den tematiske undervisning.
- Obs! det går ikke at vælge et nyt emne, som man burde have nået i løbet af den tværreligiøse gennemgang, og så kun se på den ud fra de tre religioner, der er gennemgået i løbet af året. I så fald lever man ikke op til lærerplanens krav om fjerde emne, der er beskrevet som:
"væsentlige sider af yderligere én valgfri religion, et veldefineret religionsfagligt emne eller en religionsvidenskabelig teori".

Hvad med eksamen?

- Forskellige måder at gribe det an på:
- En hovedtekst + billede
- Videoklip, lydfile + tekst
- Ét til tre tekstklip, der giver forskellige perspektiver på emnet ex. pilgrimsfærd, frelse, bøn, gudsopfattelse, myter, typologisering osv.
- Det er vigtigt, at eleverne ikke bare kommer til at lave en sammenlignede læsning, men at de kommer i dybden med teksteanalysen af materialet og bruger den til at se på tværs. Det er også det, de skal øve i løbet af året i undervisningen.

I bagklogskabens klare lys....

- Kræver at man har tænkt sit stof godt igennem. Man kan nemt blive grebet af begejstringen over at gøre noget nyt, og så ender man med at bruge for meget tid på de enkelte dele
- God idé med en årsplan over emner og tidsforbrug - sparer meget tid og ærgrelser
- Kræver overblik men kan sagtens bruges f.eks. i pædagogikum
- God idé som faggruppeudvikling. Det er nemmere at gøre det i fællesskab
- Husk opsamling i løbet af året - så undgår man mange problemer

Fordele og ulemper

• Fordele:

- Den tværreligiøse tilgang til undervisningen lever på alle måder op til lærerplanens krav til undervisningen i Religion C
- Er hverken værre eller bedre end den almindelige gennemgang af religionerne én for én, men kan være en tiltrængt ændring, hvis man trænger til at tænke sit fag og didaktikken på ny
- Elevernes syn på religion udfordres
- Eleverne oplever ikke mindre overblik, hvis man hele tiden har formen for øje
- Eleverne klarer sig lige så godt til eksamen som med den almindelige undervisningsform - min oplevelse er, at de er meget skarpere til at se sammenhæng men også særpræg i de enkelte religioner

• Ulemper:

- Elever med stor trang til 'at have det store overblik' kan føle sig udfordret i begyndelsen.
- Kræver en del forarbejde inden man går i gang.
- Man kaster sig selv ud på de 70.000 favne - det skal man kunne være i.
- Kræver stram styring de første gange, så tiden ikke løber fra én.

1.2. Formål

Gennem faget opnår eleverne viden om, kundskaber om og forståelse af religioner og religioners betydning for mennesker og samfund, og dermed styrket deres almindelse. De får indsigt i ligheder og forskelle inden for de enkelte religioner og mellem religionerne indbyrdes. Eleverne får styrket deres studiekompetence og tilegner sig forudsætninger for at analysere, tage stilling til og agere i forhold til religioners rolle i en nutidig lokal, national og global sammenhæng, og faget giver forståelse for, hvordan egne og andres holdninger kan være påvirket af forskellige religiøse og sekulære traditioner. Eleverne får indsigt i, hvordan fagligt baseret viden om religion bidrager til en kvalificeret varetagelse af flere forskellige funktioner og erhverv i en globaliseret og multikulturel verden.

2.1. Faglige mål

Eleverne skal kunne:

- disponere en mundtlig fremstilling af et religionsfagligt stof og anvende elementær religionsfaglig terminologi
- redegøre for grundlæggende sider ved kristendom, herunder dens formative, historiske og nutidige skikkelser og rolle i europæisk og dansk idéhistorie og identitetsdannelse
- redegøre for væsentlige sider ved islam, herunder formative og nutidige skikkelser
- redegøre for væsentlige sider af yderligere én større, nutidig religion med en længere historie og global betydning og udbredelse
- redegøre for væsentlige sider af yderligere én valgfri religion eller et veldefineret religionsfagligt emne
- karakterisere og analysere forskelligartede materialer med anvendelse af religionsfaglige begreber
- karakterisere og analysere religiøse og ikke-religiøse synspunkter, herunder etiske, og aktuelle diskussioner af religionsfaglig relevans med anvendelse af både indetra- og udefraperspektiver
- karakterisere og analysere væsentlige problemstillinger vedrørende forholdet mellem religion og nutidige samfund i en global kontekst, samt anvende religionsfaglige tilgange til bedre at forstå og håndtere aktuelle problemstillinger og konflikter
- behandle problemstillinger i samspil med andre fag
- demonstrere viden om fagets identitet og metoder.

Spørgsmål og diskussion

- Spørgsmål kan efterfølgende stilles på tt@o365.favrskov-gym.dk
- Du kan også kontakte Jens Hvelplund, som har stillet sit materiale til rådighed (tak for det, Jens), hvis du har spørgsmål til hans måde at gribe den tematiske undervisning an. Et eksempel på Jens' UVB fra hans seneste forløb finder du her: <https://www.favrskov-gym.dk/ref.aspx?id=2466>
- For opdateret UVB fra mig, kan I kontakte mig i maj, så sender jeg den gerne 😊
- Skriv også til tt@o365.favrskov-gym.dk for eksempler på konkrete eksamensmaterialer